

V Bruselu dne 9.1.2019
COM(2019) 1 final

**ZPRÁVA KOMISE EVROPSKÉMU PARLAMENTU, RADĚ, EVROPSKÉMU
HOSPODÁŘSKÉMU A SOCIÁLNÍMU VÝBORU A VÝBORU REGIONŮ**

Ceny energií a náklady na energie v Evropě

{SWD(2019) 1 final}

1. Úvod

Energie jsou pro náš každodenní život zásadní: od ranního rozsvěcení světla až po dobu, kdy se večer vracíme autem z práce, od vytápění našich domovů přes provozování nemocnic, škol a úřadů až po průmyslové činnosti. Přechod na čisté energie je nezbytný k zásadnímu řešení změny klimatu. Energie utvářejí naši hospodářskou výkonnost i naše globální geopolitické vztahy. Monitorování a pochopení minulých a budoucích hybatelů cen energií a nákladů na energie tedy poskytuje podkladové informace, které jsou zásadní pro diskuze o energetické a klimatické politice a pro hospodářský vývoj v celé EU.

Odvětví energetiky a energetická politika se vyvíjejí tak, aby umožnily přechod na čisté energie. V celé EU a v jejích členských státech jsou zaváděny plány a cesty k dosažení dohodnutých cílů v oblasti energetiky a klimatu do roku 2030, vyvíjí se podoba trhů s elektřinou a plynem a jsou prováděna jejich zlepšení. Neustále se vyvíjejí politiky a opatření na podporu inovací a investic a Evropská komise v souladu se svými závazky v rámci Pařížské dohody o klimatu nedávno přijala dlouhodobou strategii pro snížení emisí skleníkových plynů do roku 2050¹.

Tato zpráva a doprovodný pracovní dokument útvarů Komise předkládají podrobné údaje a analýzy týkající se vývoje cen energií a nákladů na energie pro domácnosti a průmysl, a to v případě elektřiny, plynu a ropných produktů v celé EU, v členských státech a u obchodních partnerů EU. Zpráva se rovněž zabývá údaji o zdanění energií, příjmech z energií a o energetických dotacích. Údaje použité v této zprávě pocházejí převážně od Eurostatu (a jsou doplněny odvětvovými studiemi a dalšími údaji shromážděnými konkrétně pro tyto účely). Zkoumání vývoje cen pomáhá posoudit konkurenci a vztahy výrobců a spotřebitelů na trzích s energií. Zkoumání vývoje nákladů pomáhá posoudit dopad na energetickou chudobu, na průmyslovou konkurenceschopnost a na dostupnost energií obecně, jakož i na účinnost tržních modelů. Pomáhá rovněž posoudit účinnost dotačních režimů, důsledky pro vnitrostátní rozpočty a příjmy a potřeby investic do transformujícího se evropského energetického odvětví.

Tato zpráva zdůrazňuje pokračující volatilitu cen energií, zejména globálně stanovovaných cen fosilních paliv, jejichž nedávný růst cen má významný dopad na hospodářství EU a na zvýšení výdajů EU za energii. Růsty cen zdůrazňují silné ekonomické důvody pro dekarbonizaci EU a nárůst hospodářských přínosů dekarbonizace. Zpráva také posuzuje probíhající zlepšování fungování trhů s energií v Evropě a souvisejícího právního rámce. To je důležité, protože efektivní trhy s energií sníží náklady na energie, zachovají konkurenceschopnost průmyslu a rovněž přinesou příjmy potřebné k financování budoucích velkých investic do tohoto odvětví.

Zkoumání nákladů na energie obsažené ve zprávě zdůrazňuje potřebu chránit zranitelné domácnosti a zajistit, že průmysl není znevýhodněn a není tak nucen přesunout se jinde. Řešení těchto přechodových a distribučních aspektů transformace energetiky zajistí, že přechod a splnění závazků, které EU přijala v rámci Pařížské dohody o klimatu, poskytnou hospodářské příležitosti pro průmysl i pro domácnosti.

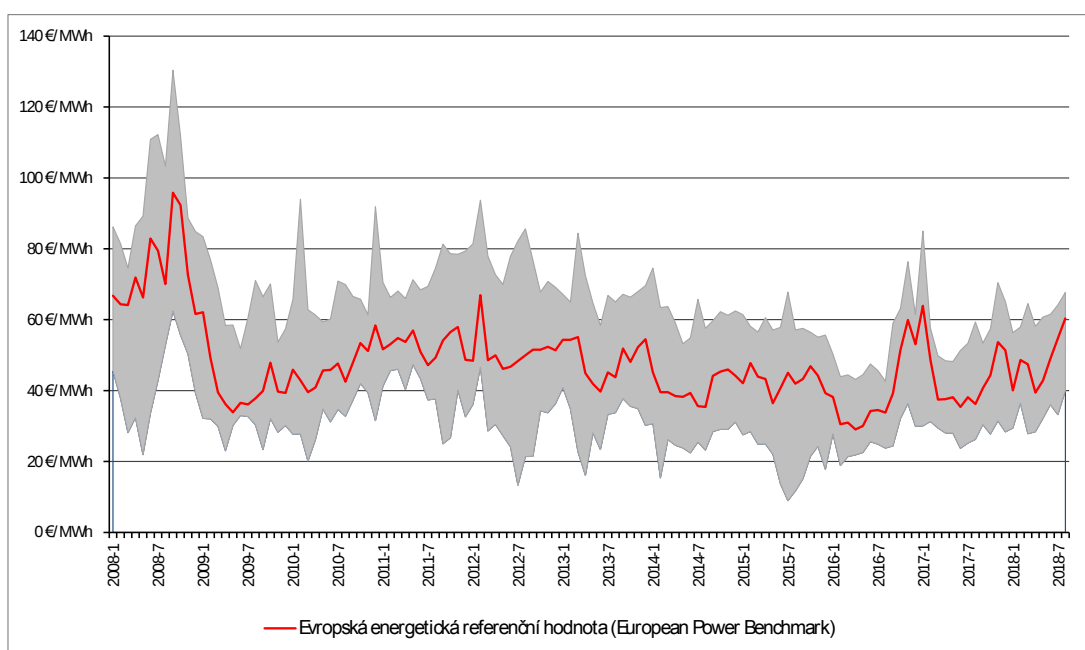
¹ COM(2018)773

2. VÝVOJ CEN ENERGÍÍ

Tato zpráva poskytuje údaje a důkazy o vývoji velkoobchodních a maloobchodních cen elektřiny, plynu a ropných produktů v členských státech EU a v některých zemích skupiny G20.

2.1. CENY ELEKTŘINY

Na velkoobchodním trhu s elektřinou rostoucí propojení a provázanost trhů očividně vytváří cenové konvergence (což svědčí o větší efektivitě trhů²), s výjimkou období extrémních nárůstů a poklesů cen, kdy jsou rozdíly mezi místními dodávkami příliš velké, než aby mohly být mezi členskými státy překlenuty. Zatímco narůstající pronikání obnovitelné energie obecně snižuje ceny na okamžitých trzích, celkový vývoj cen je stále ovládán cenami uhlí a plynu, které obvykle stanoví marginální cenu a jsou odpovědné například za růst cen od léta roku 2016 (přičemž tuto situaci ještě zhoršila extrémní zima počátkem roku 2017).

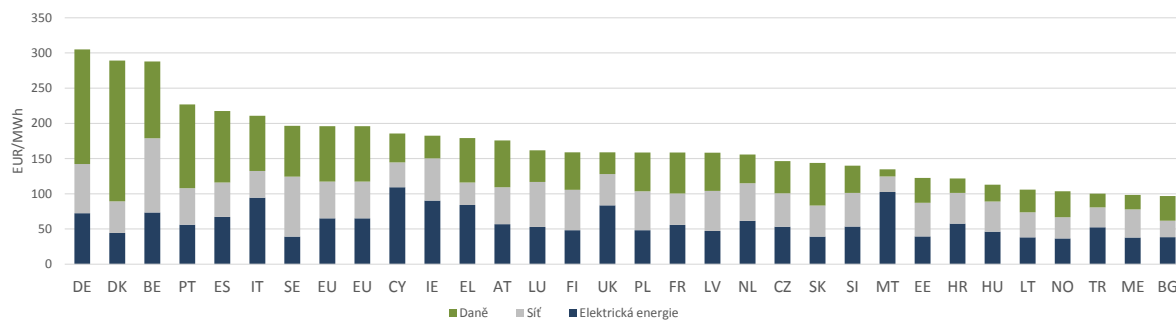

Graf 1 — Měsíční velkoobchodní ceny elektrické energie; rozpětí maximálních a minimálních cen — Zdroje: Platts, European power markets

Mezinárodní srovnání nadále ukazují, že reálné velkoobchodní ceny elektrické energie v EU jsou vyšší než v USA, Kanadě nebo v Rusku (kde je energie poskytována převážně z domácích vodních elektráren a fosilních paliv), ale nižší než v Číně, Japonsku, Brazílii a Turecku.

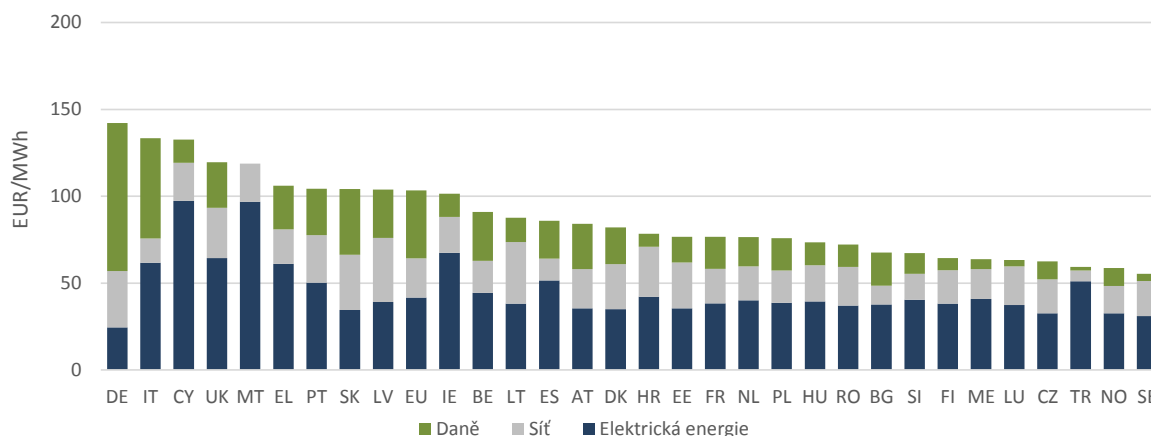
V roce 2017 se maloobchodní ceny pro domácnosti poprvé od roku 2008 snížily. Trend narůstajících síťových poplatků a daní a poplatků se zastavil. Poplatky se nezvýšily částečně v důsledku klesajících jednotkových nákladů na investice do obnovitelné energie, což snížilo objem příjmů nezbytných pro investice. Daně a poplatky tvoří 40 procent průměrných cen elektrické energie v EU.

² Ceny elektřiny začaly být v průběhu posledního desetiletí o 21 % méně rovnoměrné a obchod uvnitř EU vzrostl.

Graf 2 — Ceny elektrické energie pro domácnosti v roce 2017 (nejreprezentativnější spotřebitelské pásmo) — Zdroj: GŘ ENER, vnitřní sběr údajů³

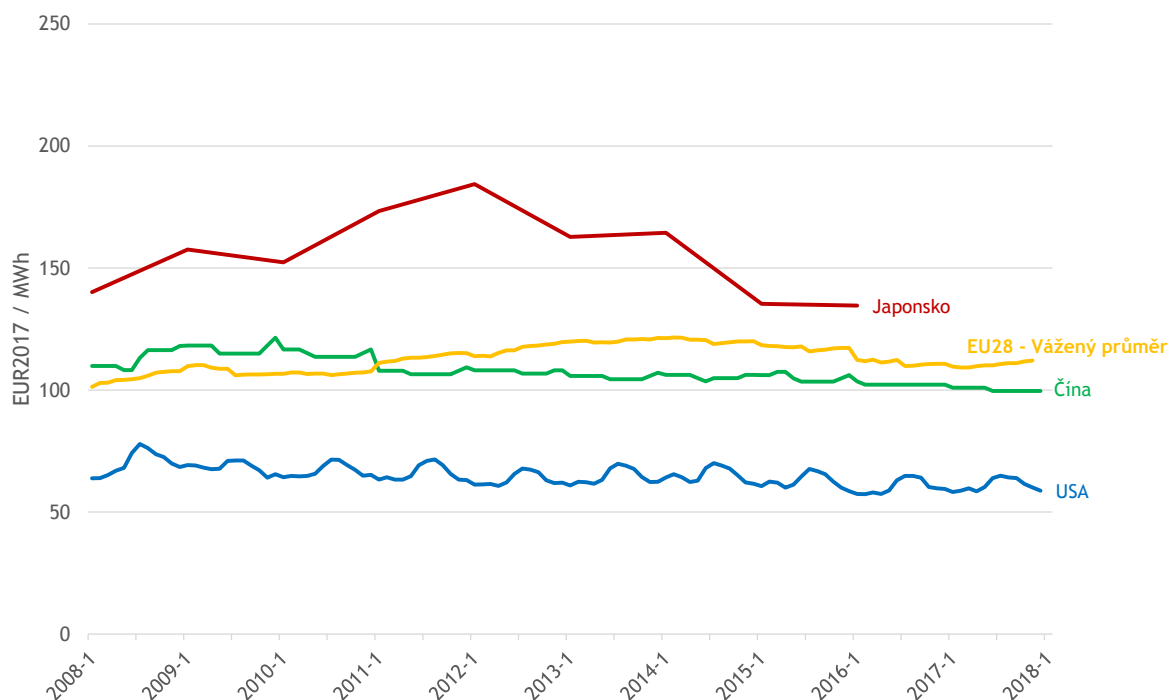
Průmyslové ceny (tedy ceny, které nejsou určeny domácnostem) od roku 2015 v důsledku nižších cenových složek elektrické energie klesají. Průmysl je (z důvodů konkurenceschopnosti) často od daní a poplatků souvisejících s elektrickou energií osvobozen, nebo se na něho vztahují nižší daně a poplatky, jakož i nižší síťové poplatky.

Graf 3 — Průmyslové ceny elektrické energie v roce 2017 — Zdroj: GŘ ENER, vnitřní sběr údajů

Vzhledem k podpoře poskytované průmyslu a obecnému zájmu o to, aby byl evropský průmysl schopen spravedlivě soutěžit na mezinárodních trzích, je rovněž užitečné prozkoumat srovnání maloobchodních cen v EU s cenami mezinárodních obchodních partnerů. Poslední srovnání ukazují, že historický vývoj zůstává celkově stejný: Maloobchodní (reálné) ceny v EU jsou vyšší než v USA, Kanadě, Rusku, Číně a Turecku, ale nižší než v Japonsku nebo v Brazílii. Maloobchodní ceny jsou obecně méně volatilní než na velkoobchodních trzích, jelikož maloobchodní prodejci poskytují převážně smlouvy s pevnou cenou nezahrnující dynamickou tvorbu cen, které stále ještě neodráží skutečné náklady na dodávky energie viditelné ve velkoobchodních cenách.

³ Cena „nejreprezentativnějšího“ pásma je cenou, za niž bylo domácnostem v každém státě prodáno nejvíce elektrické energie. Nejreprezentativnější pásmo se v jednotlivých zemích liší od pásma Eurostatu DB na DE.

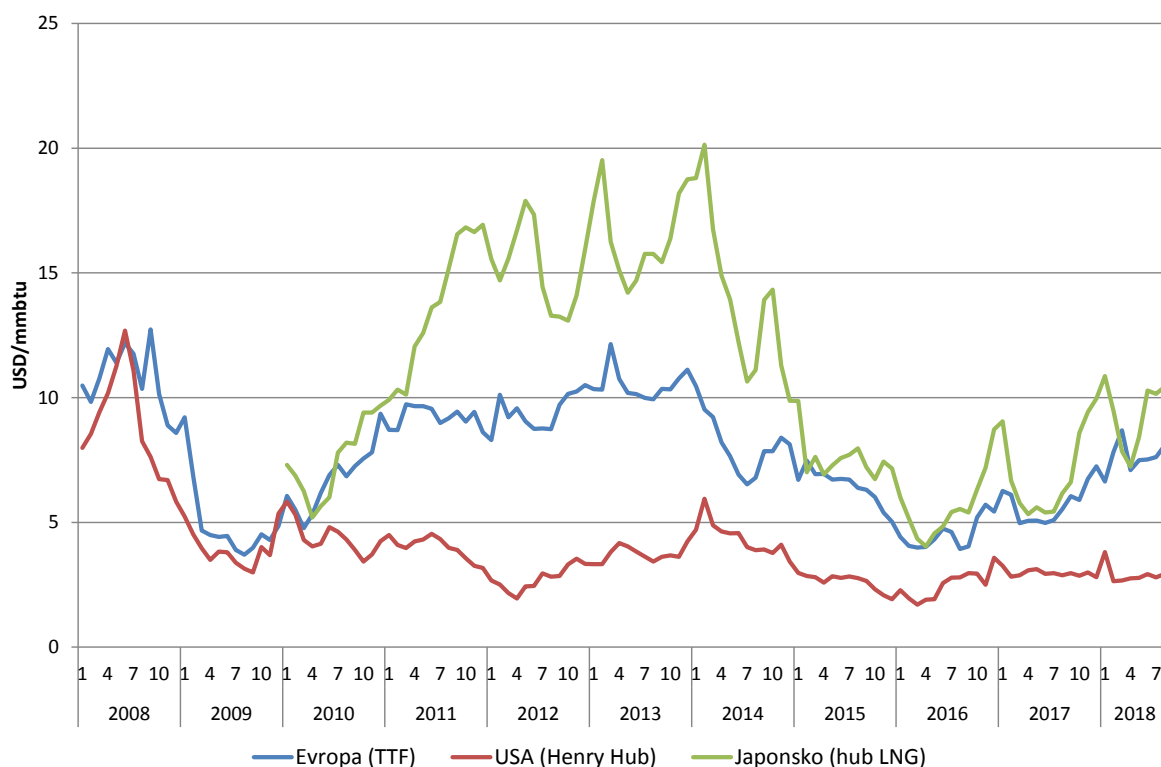
Graf 4 — Maloobchodní ceny elektrické energie pro průmysl — Zdroje: Eurostat, CEIC a IEA

Změny v cenách elektřiny jsou ovládány daněmi a poplatky (které se až donedávna zvyšovaly), ačkoli nedávný mírný pokles byl způsoben krátkodobým poklesem cen plynu a stabilními síťovými sazbami.

2.2. CENY PLYNU

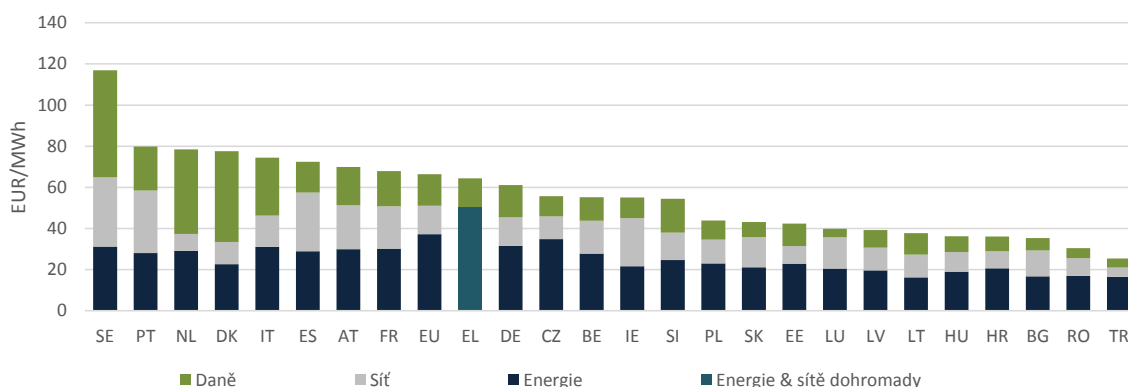
Zatímco ceny elektrické energie jsou částečně stanovovány v závislosti na cenách fosilních paliv (přičemž cenu ovlivňují i další více vnitrostátní či regionální faktory), ceny zemního plynu jsou založeny na celosvětových cenách fosilních paliv – včetně ropy. Velký rozptyl cen plynu v období let 2011–2014 se očividně zmenšil spolu s růstem celosvětových trhů s LNG a dalšími dodávkami; nedávné ekonomické oživení spolu s rostoucími cenami ropy nicméně vedly ke zvýšení cen plynu. Jak v červenci 2018 uvedl předseda Juncker, EU i nadále představuje trh otevřený zvýšenému vývozu amerického plynu⁴. Konvergence evropských a asijských cen v jarních a letních měsících by mohla být obzvláště výhodná pro doplnění zásob. Producentské země (USA, Rusko, Kanada) mají nadále nižší ceny než čisti dovozci (Japonsko, Čína, Korea), přičemž EU se nachází uprostřed.

⁴ http://europa.eu/rapid/press-release_IP-18-4920_cs.htm

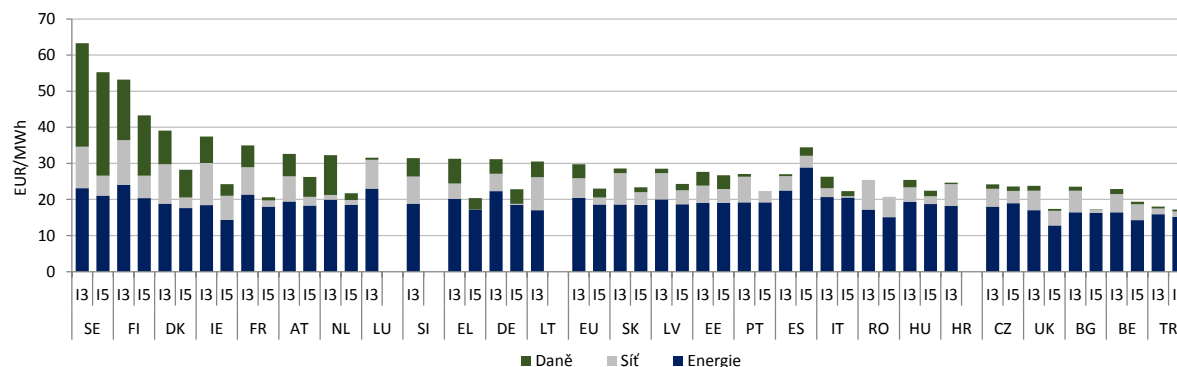
Graf 5 — Evropské, americké a japonské velkoobchodní ceny plynu — Zdroje: Platts, Thomson Reuters

Na maloobchodních trzích s plynem v EU jsou z důvodů konkurenceschopnosti stanoveny nižší sazby daní pro podniky a v některých členských státech také pro domácnosti, a to v případě, že je plyn hlavním zdrojem vytápění domácností a představuje proto primární potřebu. Maloobchodní ceny jsou proto do značné míry určovány velkoobchodními cenami a složka, kterou představuje energie, tak činí až 80 % ceny. V absolutních číslech se složka představující energie pro průmyslové spotřebitele snížila ročně o 2,4 % a začaly být v průběhu posledního desetiletí o 11 % méně rovnoměrné, což svědčí o pokroku směrem k dokončení jednotného trhu s plynem. Je rovněž zajímavé povšimnout si nižších daní a poplatků vztahujících se na velké průmyslové spotřebitele energie ve srovnání se středními průmyslovými spotřebiteli energie.

Graf 6 — Ceny plynu pro domácnosti v roce 2017 — Zdroje: GŘ ENER, vnitřní sběr údajů⁵

⁵ Údaje pro Řecko se týkají roku 2015.

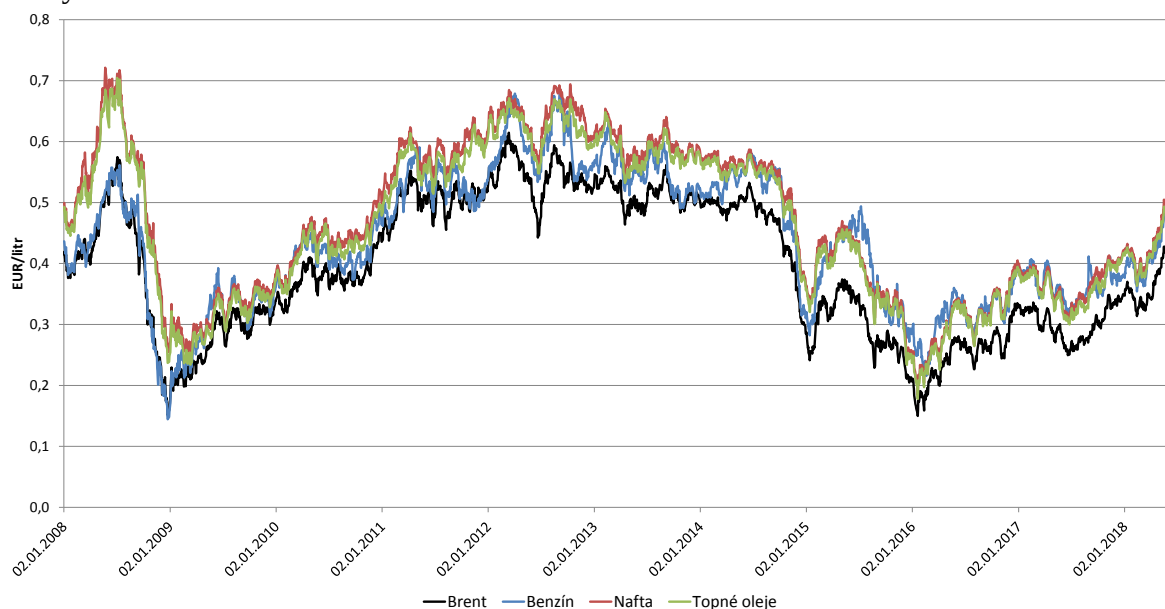

Graf 7 — Ceny plynu pro střední a velké průmyslové spotřebitele v roce 2017 — Zdroj: GŘ ENER, vnitřní sběr údajů

2.3. CENY ROPY

Po poklesu cen v období let 2014–2016 ceny surové ropy obecně opět rostou. Zvyšování, jež započalo na jaře roku 2016, je poháněno globálními faktory (růst poptávky, strategické chování organizace OPEC, napětí na Blízkém východě, oznámení uvalení amerických sankcí na Írán atd.). K cenové nejistotě přispívá rovněž vývoj směnného kurzu, jelikož celosvětové trhy s energiemi jsou běžně denominovány v amerických dolarech, spíše než aby vycházely z eura.

Relativně vysoký podíl daní na maloobchodní ceně ropných produktů v členských státech EU zmírňuje dopad volatility cen ropy. V polovině roku 2018 se maloobchodní ceny nicméně vrátili na úroveň z roku 2015.

Graf 8 — Surová ropa (Brent) a evropské velkoobchodní ceny benzínu, nafty a topných olejů — Zdroj: Platts, ECB

Rostoucí ceny fosilních paliv představují pro EU připomínku a pobídku, aby zvýšila energetickou účinnost a urychlila snahy o dekarbonizaci a transformaci energetiky. Ceny ropy a plynu jsou stanovovány na celosvětových trzích. Jsou volatilní v závislosti na celosvětových

změnách v nabídkách a poptávkách a od roku 2016 se (celkově) zvyšují, což většině členských států EU připomíná, že jako čistí dovozci se nacházejí v pozici „závislých kupujících“. V důsledku nepřímého vlivu cen fosilních paliv kolísají rovněž ceny elektrické energie. EU je tak nadále vystavena vnějším tržním silám a geopolitice, čímž jsou průmysl a domácnosti ponechány zranitelnými vůči změnám cen, což ovlivňuje obchodní bilanci a celkovou výkonnost hospodářství. Modelování provedené Evropskou komisí ukazuje, že ceny ropy ve výši v průměru 75 amerických dolarů/barel v roce 2018⁶ by v letech 2018 a 2019 snížily HDP EU o přibližně 0,4 % a zvýšily inflaci v roce 2018 o 0,6 procentního bodu, a to v porovnání s tím, co by se jinak očekávalo, pokud by ceny ropy zůstaly na úrovních z roku 2017⁷.

Politiky EU, jejichž účelem je chránit se před těmito silami, zahrnují zlepšení fungování vnitřního trhu a dekarbonizaci evropského hospodářství; energetická a klimatická politika EU snižuje závislost na celosvětových dodávkách fosilních paliv.

3. NÁKLADY NA ENERGII

Co se týče pochopení otázky dostupnosti a konkurenceschopnosti, pro evropské domácnosti a podniky jsou důležité celkové náklady na energie (nikoli pouze cena). Nákladově účinné možnosti, jak snižovat spotřebu a jak změnit typ energie, kterou spotřebováváme, jsou na rozdíl od naší schopnosti ovlivnit celosvětové ceny fosilních paliv k dispozici.

Abychom pochopili, jaká odvětví a sektory podporovat a jak co nejlépe poskytnout politiky a opatření, která zmírní negativní důsledky nákladů na energie, je užitečné podrobně prozkoumat povahu těchto nákladů, a to u domácností i podniků včetně různých energeticky náročných odvětví.

3.1. VÝDAJE EU ZA ENERGII

Začneme-li z makroekonomického úhlu pohledu, klíčovým ukazatelem dopadu celosvětových cen fosilních paliv jsou „náklady za dovoz“, které EU platí dodavatelům fosilních paliv v jiných zemích. V roce 2017 byly tyto náklady odhadovány na 266 miliard EUR, což ve srovnání s rokem 2016 představuje 26% nárůst (ale o 34 % méně, než kolik činil vrchol v roce 2013 ve výši 400 miliard EUR). Rostoucí cena ropy je hlavní příčinou tohoto nárůstu, jelikož ropa představovala 68 % celkových nákladů za dovoz v roce 2017, kdežto plyn představoval 28 % a černé uhlí 4 %.

Dovoz fosilních paliv má významný dopad na obchodní bilanci EU, odráží energetickou závislost EU a zdůrazňuje hospodářské náklady toho, že jsme vystaveni vlivu fosilních paliv. Náklady mají přímý a významný dopad na celkový hospodářský růst. EU je stále velmi závislá na dovozu fosilních paliv a je vystavena dopadu volatilních celosvětových cen fosilních paliv (zejména ropy). Pokles dovozu uhlí a části, již uhlí přispívá k nákladům za dovoz, lze částečně přičíst narůstajícímu pronikání obnovitelných energií do energetického mixu EU. Avšak i když se výdaje za energii spolu s celosvětovými cenami ropy a plynu snížily, s rostoucími cenami začaly znovu stoupat. A v závislosti na nejistotě a volatilitě směnných kurzů amerického dolaru a eura mohou tyto výdaje růst dokonce ještě rychleji.

⁶ A 70 amerických dolarů/barel v roce 2019.

⁷ Vlastní výpočty Komise založené na interním modelování (Celosvětový model více zemí (GM) Evropské komise). Roční průměr za rok 2018 může být poněkud nižší než tento předpoklad.

Denominace transakcí dovážených energetických komodit v eurech by pomohla snížit nejistotu související s náklady na tyto komodity⁸.

3.2. VÝDAJE DOMÁCNOSTÍ NA ENERGII

Evropské domácnosti vydávají na energie různou část svých příjmů v závislosti na tom, jaké jsou celkové výdaje domácnosti v konkrétním členském státě. V roce 2015⁹ bylo 9,8 % výdajů nejchudších deseti procent domácností vynaloženo na energie, vyjma přepravy. Domácnosti se středním příjmem vynaložily na energie 6 % svých výdajů a domácnosti s vyššími příjmy ještě méně. Rozdíly existují i v rámci EU, kdy severní a západní evropské domácnosti vynakládají 4–8 % a domácnost ze střední a východní Evropy 10–15 %.

Opatření pro řešení energetické chudoby se tradičně zaměřují na cenovou podporu nebo cenové úlevy. Pro plošnou úpravu cen energií se používají regulované ceny. Toto opatření však necílí na domácnosti s nízkým příjmem a také oslabuje cenové pobídky pro producenty i spotřebitele, přičemž současně brzdí zavádění nových technologií, jako jsou například inteligentní měřiče. Očekává se, že konkurence na maloobchodním trhu začne přinášet stále větší výhody pro všechny domácnosti. Maloobchodní elektroenergetické společnosti v několika členských státech konkrétně představily „smlouvy s dynamickou tvorbou cen“, které využívají výhod nových technologií a zajišťují flexibilní a na trh reagující tvorbu cen prostřednictvím automatizovaných služeb a inteligentního měření. To může posílit postavení domácností a snížit jejich výdaje za energii, a to dokonce aniž by musely měnit své chování. U domácností s mírnou spotřebou elektrické energie se odhaduje, že využívání těchto smluv jim přinese roční úspory v rozmezí od 22 % do 70 % z výdajů na dodávky energií v rámci jejich ročních výdajů. V případě zemního plynu lze očekávat výhody, které budou pouze mírně nižší.

Kromě opatření ovlivňujících stanovování cen pro domácnosti využívaných k řízení cen energií má EU ve světě čelní postavení i v politikách energetické účinnosti a v opatřeních na snížení nákladů. Využívání energeticky účinných spotřebičů odpovídajících požadavkům ekodesignu a režimu energetických štítků zřízeného EU, jakož i renovace budov usnadněná právními předpisy EU a evropskými a vnitrostátními režimy financování, to vše představuje prostředky, jak snížit spotřebu energie a tím také náklady domácností na energie.

3.3. NÁKLADY PRŮMYSLU NA ENERGIE

Jelikož pro hospodářský růst a prosperitu Evropy jsou významné náklady evropských podniků na energie, je třeba sledovat i ty. Rozpětí nákladů na energie a jejich dopad se napříč různými odvětvími hospodářství velmi liší:

Tabulka 1 – Podíl energií na výrobních nákladech průmyslu napříč odvětvími	
Příklady odvětví	Podíl energií na výrobních nákladech (rozpětí)
<i>Průměrný evropský podnik</i>	0–3 %
<i>Počítače a elektronika, motorová vozidla, jiná dopravní zařízení</i>	1 %
<i>Nakládání s odpadem a ubytování a restaurace</i>	3–5 %
<i>Energeticky náročná výrobní odvětví</i> <i>Cement, vápno a sádra, stavební výrobky z jílovitých materiálů,</i> <i>papír a celulóza, sklo, železo a ocel, základní chemické látky,</i> <i>neželezné kovy</i>	3–20 %

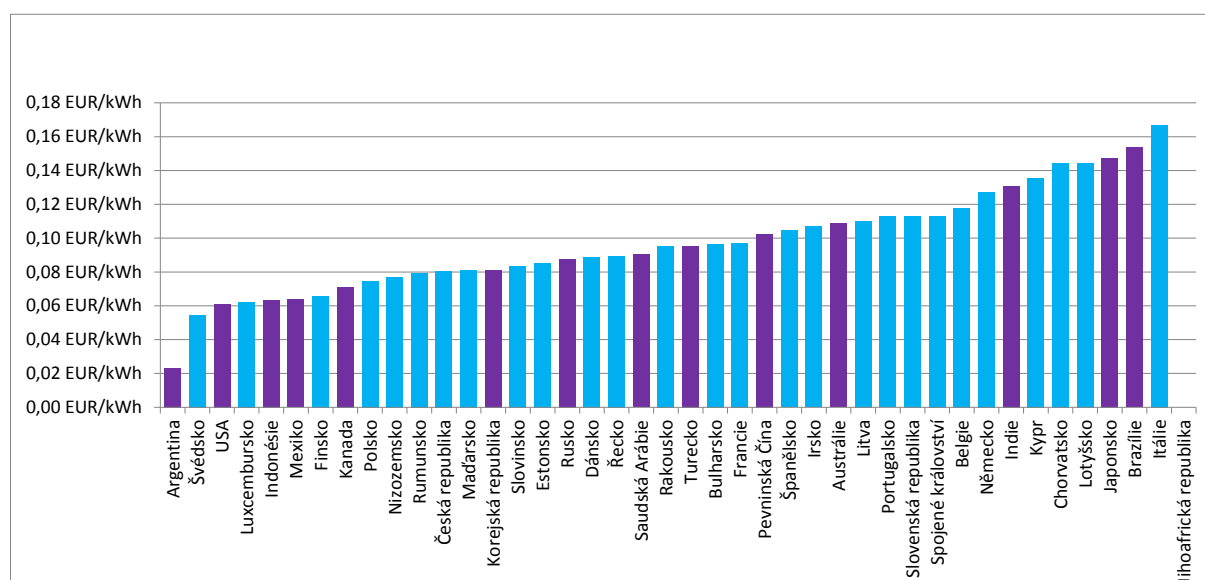
⁸ COM(2018)796 „Za silnější mezinárodní úlohu eura“

⁹ Nejnovější dostupné údaje Eurostatu týkající se výdajů domácností na energii (vyjma přepravy)

Byla potvrzena dřívější zjištění vyplývající ze zprávy o cenách energií a nákladech na energie z roku 201; podíl nákladů na energie na výrobních nákladech u velké většiny odvětví sledovaných mezi lety 2008 a 2015 (nejnovější dostupné údaje) klesá, přičemž nejvýznamnější pokles lze zaznamenat v určitých energeticky náročných odvětvích. Celková částka nákladů na energie se v období let 2010–2015 ve sledovaných odvětvích snížila o 8 %. Došlo k tomu navzdory rostoucím cenám, stabilnímu objemu výroby a částečně v důsledku zlepšení energetické náročnosti. Ve velké většině zpracovatelských odvětví, která byla v posledních letech analyzována, náklady na energie nepřispěly ke zvýšení celkových výrobních nákladů. Avšak nebylo tomu tak u všech pododvětví v rámci energeticky náročných odvětví. Například u surového hliníku náklady na energie vzrostly a v roce 2017 představovaly 40 % celkových výrobních nákladů.

Energetická náročnost se napříč jednotlivými sledovanými odvětvími značně liší v závislosti na výrobních procesech. Energetická náročnost se celkově snížila u oceli, rafinerií, papíru, pozemní dopravy, elektrické energie a plynu a v dalších těžebních a zemědělských odvětvích; vzrostla v případě cementu, výrobků z obilných zrn, pil a chemických látek a v méně energeticky náročných odvětvích zůstala relativně stabilní. Výsledky se však mohou napříč pododvětvími v rámci stejného průmyslového odvětví významně lišit.

Přestože je obtížné nalézt srovnatelné údaje napříč jednotlivými zeměmi, studie iniciované Evropskou komisí určité srovnání umožňují. Údaje týkající se dostupných odvětví ukazují, že podíl nákladů na energie na výrobních nákladech je v EU obvykle vyšší než v Asii (Japonsko, Jižní Korea) a srovnatelná s USA (s výjimkou hliníku nebo oceli, kde jsou podíly nákladů na energie v USA nižší). Energetická náročnost studovaných odvětví EU je systematicky nižší než v Číně nebo v Turecku a srovnatelná s USA, ačkoli mezi jednotlivými odvětvími existují značné rozdíly.

Graf 9 — Ceny elektrické energie pro průmysl v EU a v zemích G20 v roce 2016 — Zdroj: IMD, Eurostat, CEIC, ACCC

¹⁰ Studie „Energy prices, costs and subsidies and their impact on industry and households“ (Ceny energií, náklady a dotace a jejich dopad na průmysl a domácnosti) provedená společností Trinomics et altri (2018).

Došlo k výraznému zlepšení energetické náročnosti průmyslu v EU a k nedávnému poklesu podílu energie na výrobních nákladech. Průmyslová odvětví jiných zemí jsou někdy nicméně účinnější než evropská a volatilní ceny naznačují, že vystavení podniků vlivu nákladů na energie se stále může zhoršit. Ve skutečnosti dochází k tomu, že vystavení japonského a korejského průmyslu vlivu vyšších cen energií vedlo k tomu, že se tyto státy staly energeticky účinnějšími; země produkující energie (Rusko, USA) mají nižší energetickou účinnost. Čína představuje výjimku. Opět tedy vidíme, že rostoucí ceny energií mohou samy o sobě sloužit jako podnět ke snížené spotřebě energie a k větší energetické účinnosti. Aby se však usnadnila probíhající dekarbonizace průmyslu, vyžadují tyto cenové signály doprovodná opatření. Tato opatření mohou být regulační nebo finanční a prostor pro zásah vlády, který by podpořil průmyslové inovace, se tak stává nezbytnou součástí kombinace politik potřebných pro transformaci energetiky.

4. PŘÍJMY STÁTU ZE ZDANĚNÍ ENERGIÍ A ENERGETICKÉ DOTACE

PŘÍJMY STÁTU ZE ZDANĚNÍ ENERGIÍ

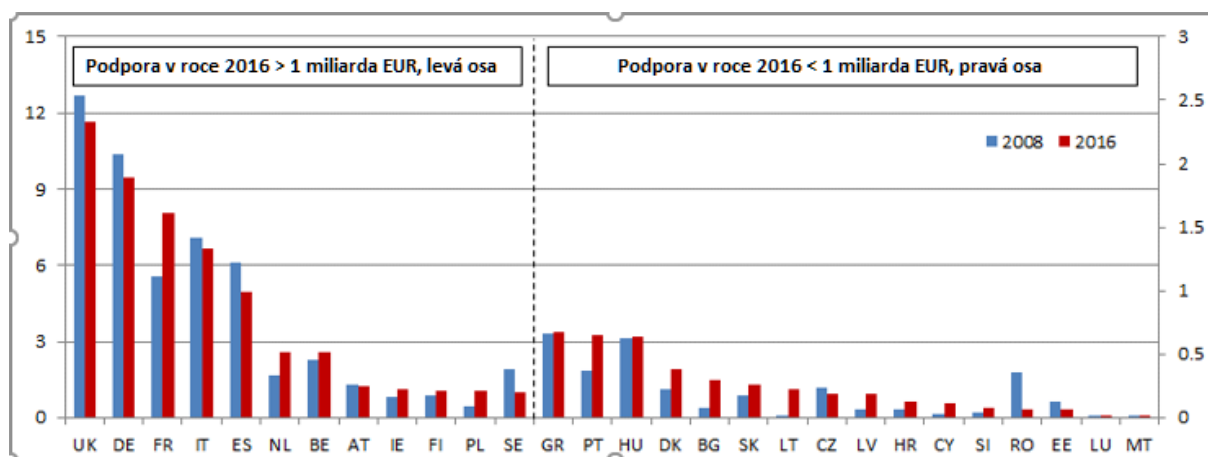
V roce 2016 činily daně z energií vybrané členskými státy EU 280 miliard EUR, neboli 4,7 % celkových daňových příjmů. Relativní význam příjmů z daní z energií je od hospodářské krize v roce 2008 poměrně stabilní. Největší část daní z energií představují spotřební daně (z nichž víc než 80 % pochází z ropných produktů).

Je důležité zmínit úlohu, kterou daně z energií hrají v rámci hospodářství. Zaprvé poskytují významné příjmy, které přispívají k souhrnnému rozpočtu; jsou důležité nejen v časech fiskálních omezení. Vysoké podíly daní na cenách energií mohou zpomalovat dopad volatilních cen fosilních paliv; zmírnění dopadu neočekávaných cenových výkyvů chrání spotřebitele i průmysl. Kromě toho mohou být daně a poplatky z energií použity k zesílení cenových signálů za účelem odrazení od určitého chování (například od nadměrné spotřeby znečišťujících nebo jinak škodlivých paliv). A konečně, příjmy státu mohou být použity v boji proti selháním trhu, a to tak, že bude dotován žádoucí vývoj, jako jsou například investice do oblastí, kterým se trh (s energií) odpovídajícím způsobem nevěnuje. Mezi státními daněmi a poplatky z energií, příjmy a energetickými dotacemi tak existuje souvislost.

V jakékoli diskuzi o dotacích je důležité zmínit, že pro intervence do energetického odvětví prostřednictvím finanční nebo regulační podpory existuje řada legitimních důvodů, například za účelem nápravy nedokonalých trhů nebo poskytnutí dlouhodobého strategického směru, který není jinak poskytnut. Jak bylo uvedeno výše, potřeba stimulovat inovace v nových odvětvích, materiálech nebo procesech je v kontextu dekarbonizace a transformace energetiky nanejvýš vhodným odůvodněním. Vzhledem k tomu je rovněž možné, že existují dotace, které jsou v důsledku změněných okolností zbytečné nebo nadměrné. EU (a země G20) požadují zejména odstranění neúčinných dotací fosilních paliv, jelikož ty brání přechodu na čisté energie.

Celkové evropské energetické dotace v posledních letech vzrostly, a to ze 148 miliard EUR v roce 2008 na 169 miliard EUR v roce 2016, přičemž hlavním příjemcem je energetické odvětví (102 miliard EUR v roce 2016), po kterém následují odvětví bydlení (24 miliard EUR), energeticky náročný zpracovatelský průmysl (18 miliard EUR) a doprava (13 miliard EUR). Tento nárůst byl poháněn růstem dotací obnovitelných energií, které v roce 2016 dosáhly výše 76 miliard EUR. V období let 2008–2016 hodnota bezplatných povolenek na emise klesla z částky 41 miliard EUR na částku 4 miliardy EUR, a to v důsledku klesajících cen uhlíku a méně odvětví způsobily k tomu, aby bezplatné povolenky ETS obdržela.

Je zřejmé, že v souladu s Pařížskou dohodou je na úrovni EU i na vnitrostátních úrovních zavedena škála opatření pro usnadnění dekarbonizace a inovací v energetickém odvětví, v domácnostech a v dopravě. Avšak navzdory této skutečnosti a mezinárodním závazkům učiněným v rámci zemí G20 a G7 se dotace fosilních paliv v EU nesnížily a odhaduje se, že činí přibližně 55 miliard EUR, přičemž napříč odvětvími zůstávají relativně stabilní, což naznačuje, že může být vyžadováno zesílení vnitrostátních politik a politik EU, aby se tyto dotace postupně odstranily. Podle nejnovějších dostupných mezinárodních srovnání (údaje za rok 2015) jsou dotace na fosilní paliva mimo EU ještě vyšší. V rámci fosilních paliv představují největší podíl dotace na ropné produkty (převážně v podobě snížení úrovně zdanění).

Graf 10 — Finanční podpora fosilních paliv v EU – Zdroj: EK, Trinomics⁹

5. CENY, NÁKLADY A INVESTICE

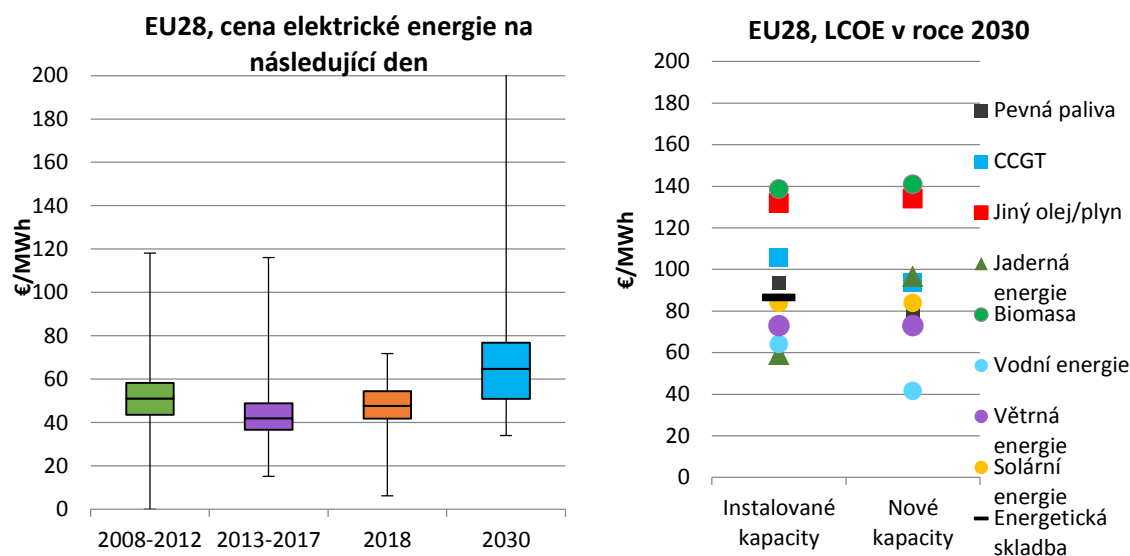
Výše uvedená debata zdůrazňuje dopad cen na spotřebitele energie, ale dalším důležitým aspektem je úloha, kterou ceny hrají při poskytování příjmů energetickým společnostem, aby tyto společnosti mohly pokrýt své náklady na investice. Navzdory fluktuacím a zvyšování cen rostoucí konkurence na evropském trhu s energií vedou nedostatky uspořádání trhu¹¹ a potřeba významných nových investic k tomu, že trh není vždy schopen investice financovat; ceny ne vždy dostačují k pokrytí nákladů. Z tohoto důvodu je důležité prozkoumat trendy v cenách energií a paliv v souvislosti s náklady na energetické investice, a zejména v souvislosti s „měrnými náklady na výrobu energie“ (LCOE) zachycujícími kapitálové i provozní náklady, které je třeba pokrýt. Jak je uvedeno výše, v současné době jsou výrobcům elektřiny vypláceny značné dotace, a to zejména prostřednictvím dotací na obnovitelné energie a plateb na kapacitní mechanismy, aby bylo možné pokrýt náklady, které nejsou financovány prostřednictvím běžných obchodních transakcí prováděných v rámci současného uspořádání trhu s elektrickou energií.

Navzdory rostoucímu podílu investic potřebných ve výrobě energie z obnovitelných zdrojů by mělo dojít k tomu, že klesající náklady na tyto technologie spolu s očekávaným zlepšením fungování evropského trhu s energií včetně očekávaného zvětšení přínosu skladování a řízení na straně poptávky¹² povedou k tomu, že trh poskytne příjmy, které budou stále větší měrou dostačovat k financování a pokrytí investičních nákladů všech nebo většiny nových kapacit v nadcházejícím desetiletí. Projekce cen fosilních paliv, kapitálových nákladů, nákladů na snížení emisí a snížené faktory zatížení zároveň naznačují, že pro budoucí investice do výroby energie z fosilních paliv bude méně snadné pokrýt (měrné) náklady na kapacity vyrábějící energii z fosilních paliv.

¹¹ Viz posouzení dopadů v souvislosti s revidovanými pravidly pro trh s elektrickou energií („Iniciativa o uspořádání trhu“):

https://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/documents/mdi_impact_assessment_main_report_for_publication.pdf

¹² Další skladování a flexibilní poptávka pomohou ceny vyrovnat, především dojde k tomu, že v situaci, kdy bude existovat hojné množství proměnlivých obnovitelných zdrojů, dojde ke zvýšení cen, a tudíž k vyvážení tlaku na snížení cen a k nárůstu výroby větrné a solární energie, a to s proměnlivými výrobními náklady, které se v době výroby budou blížit nule.

Graf 11 – EU28: ceny elektrické energie a náklady na elektrickou energii — Zdroj: Levý graf: Platts, METIS(2030); pravý graf: PRIMES

Poznámka 1: obrazce znázorňují minimum vypočítané v daném období (spodní linka), první kvartil (spodní obdélníček), medián (černá čára), třetí kvartil (horní obdélníček) a maximum (horní linka).

Poznámka 2: pro účely vizualizace byl levý graf omezen na 200 EUR/MWh.¹³

Poznámka 3: náklady na uskladnění a další propojení nejsou v tomto grafu zohledněny.

Poznámka 4: historické ceny jsou uvedeny v současné hodnotě EUR, hodnoty pro rok 2030 jsou uvedeny v hodnotě EUR z roku 2013. Ceny a náklady jsou v rámci zemí EU28 zprůměrovány.

V souvislosti s pomalu rostoucí poptávkou po elektrické energii a stárnoucí flotilou na fosilní paliva se projektovaná škála budoucích cen elektrické energie podobá škále nákladů na řadu technologií pro energie z obnovitelných zdrojů. To znamená, že kromě tržní ceny bude pro umožnění investic do nejrozvinutějších technologií pro energie z obnovitelných zdrojů třeba méně veřejné podpory (nebo dokonce žádná).

6. ZÁVĚR

Tato zpráva ukazuje, jak na různých trzích s různými palivy různými způsoby rostou a klesají ceny. Na trhu s fosilními palivy jsou ceny ovlivňovány převážně celosvětovými silami nebo stanovovány v celosvětových regionech a na základě faktorů, nad nimiž máme jen malou kontrolu. Celosvětové ceny ropy rostou a klesají spolu s tím, jak OPEC, Blízký východ, Jižní Amerika nebo USA mění svou produkci; ceny plynu se mohou odvíjet od cen ropy, nebo se mohou měnit také v souvislosti s novými nalezišti nebo s tím, že na evropské trhy dorazí nové zdroje. Následovně u elektrické energie, je-li vyráběna v EU a ve stále větší míře z domácích obnovitelných zdrojů energie, je cena stanovena podle ceny „okrajové pohonné hmoty“, často fosilního paliva jako je plyn. Toto vystavení vlivu cen má důsledky pro domácnosti a podniky, ale obecněji také pro obchodní bilanci EU a její makroekonomickou výkonnost.

¹³ Projekce okamžitých cen jsou nejisté a skutečné ceny budou záviset na řadě faktorů, které lze obtížně předvídat, a to včetně povětrnostních podmínek nebo nepředvídatelných událostí ovlivňujících rozvodné sítě.

Reakce EU na tuto situaci má několik rozměrů. Zprvé, vytvoření jednotného trhu pomáhá chránit EU před volatilními cenami ovlivňujícími jednotlivé členské státy. Propojení, plynovody (se zpětným tokem) nebo terminály LNG, propojené trhy, dynamická tvorba cen, flexibilita a rostoucí obchod mezi členskými státy slouží jako nárazník proti mezinárodním prudkým nárůstům cen. Obecně rostoucí cenová konvergence napříč členskými státy naznačuje, že toto úsilí nese ovoce. Druhou reakcí členských států je zdanění. Poměrně významné daně a poplatky vztahující se na elektrickou energii a ropné produkty zpomalují dopad růstů cen a zároveň státům přinášejí příjmy. Tyto příjmy se využívají k financování výdajů vládních institucí a k investicím do energetiky vedoucím k přechodu na čisté energie a k podpoře domácností s nízkým příjmem nebo podniků, které čelí nekalé mezinárodní konkurenci. Rostoucí ceny uhlíku mohou rovněž posílit cenový signál podněcující k většímu investování do obnovitelných zdrojů energie, zatímco dotace fosilních paliv jsou signálem namířeným opačným směrem a vytvářejí riziko, že dojde k utlumení nutných investic a k propagování plýtvání s energií.

Třetí reakcí EU je zaměřit se na náklady na energie, které vznikají domácnostem a podnikům, nikoli na jednotkovou cenu. Co se týče pochopení otázky dostupnosti, jsou důležité celkové náklady, a právě zamyšlením se nad náklady se zaměřujeme na otázku spotřeby. Ačkoli je prostor pro ovlivnění ceny omezený, možnosti pro úpravu – snížení spotřeby jsou snadno dostupné stejně jako možnost změnit typ energie, kterou spotřebováváme. Toto je místo, kde se propojují cíle EU v podobě zlepšení bezpečnosti dodávek, řešení změny klimatu a stimulace inovačních nových odvětví. Opatření pro zlepšení energetické účinnosti, která jako první přijaly podniky (jež jsou citlivější na cenu), vedla k tomu, že evropské podniky patří k těm energeticky nejúčinnějším na světě. V jednotlivých členských státech však existují různé úrovně účinnosti a energetické náročnosti a i nadále je zde prostor pro to, aby se podniky, zejména malé a střední podniky, staly energeticky účinnějšími. Pro energeticky náročná odvětví jsou výzvy ještě větší, přestože již byla přijata řada opatření. I v této situaci však průmysl vytváří plány na snížení spotřeby fosilních paliv a na vývoj uhlíkově neutrálních materiálů a výrobních procesů účinných z hlediska nákladů. Pokud jde o domácnosti, je zavedena řada politik a opatření EU, jejichž cílem je zásadním způsobem snížit spotřebu energie (a zároveň podpořit společnosti v EU vyvíjející nové materiály, procesy a služby na rostoucím celosvětovém trhu).

Růst obnovitelné energie rovněž přímo působí na zmírňování a zmenšování negativního dopadu nejistých celosvětových cen fosilních paliv a rizik souvisejících se směnným kurzem. Nedávno odsouhlasené ambiciózní cíle v oblasti obnovitelné energie a energetické účinnosti stanovené pro rok 2030 tak pomohou snížit závislost EU na dovozu fosilních paliv a její zranitelnost vůči šokům a nejistotám v oblasti celosvětových cen fosilních paliv. Investice do energetické účinnosti a obnovitelné energie zároveň umožňují EU vykročit směrem k dodržování závazků přijatých v rámci Pařížské dohody o klimatu a budou stimulovat inovace potřebné k dosažení energetické transformace.

Čtvrtou reakcí, kterou se tato zpráva zabývá, je investiční strategie EU pro energetiku. Díky zlepšení uspořádání trhu jsou trhy dynamičtější a flexibilnější, a co je zásadní, jsou lépe schopny financovat potřebné investice – investice do úspory energie nebo obnovitelné energie – z příjmů z trhu namísto ze státní podpory. Kromě toho finanční nástroje EU a iniciativa EU týkající se udržitelného financování přispívají k tomu, aby se celosvětové kapitálové trhy přeorientovaly tak, aby lépe chápaly, a tedy i usnadňovaly, poskytování investičního kapitálu na nízkouhlíkové technologie, infrastrukturu a servisní společnosti potřebné pro dokončení transformace energetiky. Je tedy zaveden pevný rámec sahající od vnitrostátních daní po politiky EU týkající se energetiky, klimatu a kapitálového trhu, aby bylo zajištěno, že se

evropské ceny energií a náklady na energie budou vyvíjet účinným způsobem, který je v souladu se zajištěním dostupné a udržitelné energie pro všechny.